

Elin Wägner

Mannen en andere tegenvallers

Vertaald uit het Zweeds door Geri de Boer

LEBOWSKI PUBLISHERS
AMSTERDAM 2022

Oorspronkelijke titel: *Norrullsligan*

© Elin Wägner, 1908

© Vertaling uit het Zweeds: Geri de Boer, 2022

© Nederlandse uitgave: Lebowski Publishers, Amsterdam 2022

Omslagontwerp: Dog and Pony

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 6688 5

ISBN 978 90 488 6689 2 (e-book)

NUR 302

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

I

Stockholm, 29 september

Alles gaat altijd anders dan je denkt!

Dit was niet wat ik tien jaar geleden verwachtte, toen ik mijn eerste communie deed, mijn eerste lange jurk kreeg en mijn eerste setje haarspelden kocht, die overigens meteen uit mijn haar kukelden.

En het was al helemaal niet wat ik vijf jaar geleden verwachtte, toen ik twintig werd en brandde van liefde, mijn eerste en grootste. Ik herinner me nog goed hoe ik even gelukkig als samenzweerderig door achterafstraatjes naar ons eerste afspraakje sloop en bij elke lantaarnpaal stopte om op mijn horloge te kijken, terwijl hij in een park op me wachtte. Er zou nooit meer een gewone dag zijn in mijn leven, nam ik me voor, alleen hemel en hel, vooral hemel, op en neer, één grote achtbaan. En een tijdlang was dat ook zo, maar

toen, van het ene op het andere moment, was het afgelopen en zat ik helemaal beneden. Als iemand me toen toch eens had durven vertellen dat ik kantoorbediende zou worden – ik, die altijd dacht dat ik een kort en meeslepend leven zou leiden. Maar nu ben ik het.

Ik kon niet anders. Dat wil zeggen, er was wel iets anders, maar dit lag het meest voor de hand. En soms, als je erg moe bent, doe je wat het meest voor de hand ligt. Ik stel me er een groot leger katoenen bloezen bij voor, en mezelf als de laatste dienstplichtige. Op 1 oktober begint de exercitie.

Een schrijver zei eens over ons werkende vrouwen dat men ons moet nageven dat we ons niet uit liefde voor het werk, maar uit pure noodzaak op het werkgebied van de man begeven. Dat is volkomen waar, en verstandig opgemerkt, want het is noodzaak, bittere noodzaak, en ik weet zeker dat ik de baan die ik nu heb gekregen, zal gaan haten. In mijn hart deins ik instinctief terug voor het kasboek en de schrijfmachine, maar we moeten toch leven, Putte en ik, vooral Putte, en hoewel Putte, zoals hij het zelf uitdrukt, weduwnaar en pleegkind tegelijk is, is het niet genoeg; zijn school en het leven hier in Stockholm zijn zo afschuwelijk duur. Dus heb ik uit plichtsbesef een baan als secretaresse aangenomen bij de districtsrechter, en iedereen zegt dat ik in mijn handjes mag knijpen dat ik die baan heb weten te bemachtigen, zonder diploma van Schartau of Pählman, en op mijn leeftijd. Ik ben pas vijfentwintig, maar ik heb gehoord dat ze liever jonge vrouwen willen hebben die nog bij hun ouders wonen; dat is goedkoper. Ik vind in mijn onschuld dat ik goedkoop genoeg ben: tachtig kronen voor zeven uur

per dag en vijftig öre voor elk uur dat ik overwerk. Ik ga zeker overwerken, want dat is voor Putte. Zelf moet ik het redden met die tachtig.

Ik kwam om zeven uur in de ochtend in de stad aan als het eerste het beste armzalige meubelstuk, hoewel meubels het beter hebben: die worden verpakt en thuisbezorgd. Ik niet, geen mens zat op me te wachten, maar daar zette ik me overheen. Ik weerstond de verleiding om een taxi te nemen en stapte op de tram, waarbij ik me voornam dat zelfs dat niet te vaak mocht gebeuren, want een kaartje kost evenveel als brood voor een hele dag: ochtend-, middag- en avondboterhammen, mits ze niet te groot zijn en het er niet te veel zijn.

De tram zat vol ochtendbleke, kleumende arbeiders. Ik probeerde van hun aanblik gebruik te maken om mijn stemming te verbeteren met een 'denk eens aan hen, zij hebben het slechter dan ik'. Omdat ik om negen uur op kantoor moet zijn, had het me heel goed moeten doen om aan hen te denken, want zij moeten al om zeven uur beginnen met zwoegen, maar dat vergelijken is weer zo'n oud sprookje, want de zevenuurders verbeterden mijn humeur niet noemenswaardig.

De rode tram knarste over de Upplandsgatan langs gebouwen, gebouwen en nog eens gebouwen, en net toen ik dacht dat we wel al ongeveer in Gamla Uppsala waren, kwamen we op het Odenplan aan. De hele Norrtullsgatan leek wel een meubelwinkel en gaf uiterst intieme inblikjes in het leven van de verhuizende families. Ik vond het nogal lastig om de voordeur van mijn huis binnen te komen. Het pand waarin

ik woon is vrij nieuw en zo groot als een kasteel; er past een compleet armenschooltje in. Je gaat door een toegangsgewelf naar een met cement belegd, aan alle kanten bebouwd binnenplein met ingangen van A tot F. Als je je lang maakt, kun je nog net een vierkantje lucht zien ter grootte van een stukje stof voor een hemd, maar de lucht lijkt verder weg dan normaal. Het geheel lijkt op een put en ik moet soms denken aan Jozef en zijn gemene broers die hem erin gooiden.

Wij wonen vierhoog, maar een lift is er niet; het is een gebouw voor de middenklasse. Men zegt dat het nuttig is om trap te lopen, en het zorgt er in elk geval voor dat je nooit naar huis gaat als het niet nodig is.

Toen ik mezelf en mijn bagage eindelijk alle vier de trappen op had gewerkt, plofte ik buiten adem neer op de onderste trede van de zoldertrap. Niemand hoorde me op de keukendeur kloppen en toen ramde ik er in een vlaag van woede zo hard op dat het hele pand wakker werd.

‘Is dat Elisabeth?’ hoorde ik binnen. En: ‘Ja, je snapt toch wel dat fatsoenlijke mensen niet zo’n lawaai maken of zo vroeg komen.’

‘Ja, natuurlijk is het Elisabeth,’ zei ik. ‘Doe open!’

Dat deden ze eindelijk, maar toen begreep ik hun getreuzel, want ze hadden allemaal niet veel meer dan een nachthemd aan en krulspelden in. Ik moest lachen: dit was dus de Club van de Norrtullsgatan, de voorpost van de beschaving in Vasastan. Ik voelde meteen dat ik het met hen naar mijn zin zou hebben. Ik had geboft, want een lid van deze vrolijke Club dat ik kende, was onlangs getrouwd en had het geluk gevonden in een dorp, zodat ik hier in haar plaats kon komen wonen.

We huren met ons vieren twee kamers van een oude vrouw die een zoon heeft die naar men zegt griffier is; we mogen haar keuken gebruiken en ik vermoed dat het de bedoeling is dat we van brood alleen leven en dat wegspoelen met thee en koffie zonder room. Warm eten doen de andere meisjes buitenshuis; wanneer, waar en als het uitkomt. Ik ga nu behoren tot de kaste van mensen die van het zogeheten huiselijk leven zien wat ze stiekem kunnen waarnemen wanneer de overburen zijn vergeten de gordijnen dicht te doen. Als we mannen waren, zouden we 'uitsluitend aangewezen zijn op de restaurants'. Dat is best grappig als je al vanaf je geboorte een meisje in een gezin met ouders en anderen bent geweest.

Eva, de enige die ik al kende en die mijn kamergenoot zou worden, stelde me voor: 'Dit is de gelovige vrouw met eigen beddengoed voor wie we hebben geadverteerd. Ik hoop dat het beddengoed nog wordt nabezorgd.'

Ze omhelsden en kusten me allemaal en hielpen me uit mijn jas en schoenen, en er ontstond een kakofonie van gelach en gepraat, totdat Eva een kreet sloeg waarvan doden tot leven zouden komen.

'In hemelsnaam, wat is er, Eva?' vroeg ik.

'De griffier!'

Er had een deur gekraakt, en alle meisjes waren als sneeuw voor de zon verdwenen uit de keuken en de gang, behalve Baby, die bijna aangekleed was en de koffiepot bewaakte terwijl ze de veters van haar laarsjes strikte. Natuurlijk was het de griffier helemaal niet, maar het was wel echt iets geweest voor een kerel die een einde wilde maken aan de onrust in het kippenhok op dit tijdstip van de dag.

Even later schrok ik op van de volgende schelle uitroep: ‘Meisjes, het is twintig minuten over acht!’

De drukte die nu volgde overviel me compleet. Het was alsof er een cycloon door de kamer ging. Koffiekopjes en suikerpotjes vlogen uit een ladekast, boter en brood werden uit een hoekkast in de keuken op tafel geslingerd, Baby kwam met de overklotsende koffiepote binnen, allemaal smeerden ze hun kantoorbroadjes in een noodvaart en brandden ze hun lippen aan de koffie, terwijl ze tegelijkertijd op onnavolgbare wijze voor de spiegel keken of hun hoed goed zat. Even over halfnegen renden ze de trappen af met hun jas in de ene en hun handschoenen, tasjes en lichtrode boterhamzakjes in de andere hand. Het was zo plotseling stil dat ik beduusd achterbleef.

Terwijl ik op de bezorging van mijn bagage wachtte, warmde ik een bak water op en begon ik de ontbijtkopjes af te wassen. Dat was de eerste keer en het zou vast niet de laatste zijn; mijn lot is altijd nauw verbonden geweest met de afwasteil.

Nu kwam de griffier echt. Ik vloog naar de keukendeur en ging op de houtkist staan, zodat ik door het ruitje in de deur kon zien wat hij deed. Zoals ik al vermoedde liep hij niet rechtstreeks naar de hal, maar ging hij eerst onze kamers in. Hij wist immers niet beter dan dat iedereen vertrokken was, zoals gewoonlijk. Ik stapte van de kist af, liep als een engeltje zo stil naar mijn kamer, waar ik precies op tijd kwam om hem in Baby's boekenkast te zien rommelen. Hij vluchtte laf weg en stelde zich niet voor; hij was lang en een beetje saai en kleurloos, niet mijn type.

Ziedaar: al een Man in de roman terwijl ik nog maar net ben gearriveerd. Wat moet dat hierna wel niet worden? Ik weet niet welke mannen en andere tegenvallers me hier in Stockholm nog te wachten staan, maar ik kan wel empirisch vaststellen: daar waar ik ben, verzamelen ze zich in een paar jaar tijd altijd...

